

*В. С. Лисюк,
к. е. н., доцент кафедри економіки та маркетингу,
Рівненський інститут слов'янознавства, м. Рівне
ORCID ID: 0000-0002-3805-6937*

DOI: 10.32702/2306-6806.2021.11.52

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРИНЦИПИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

*V. Lysyuk,
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Economics
and Marketing, Rivne Institute of Slavonic Studies, Rivne*

METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF PUBLIC ADMINISTRATION RESEARCH

У статті досліджується еволюція управлінської думки та її вклад у розвиток теорії управління, систематизується зміст основних підходів до публічного управління. Здійснюється аналіз підходів дослідження еволюції публічного управління, а саме: підхід на онові виокремлення шкіл управління; процесуальний підхід; системний підхід; ситуаційний підхід; синергетичний підхід; новітні підходи сучасного управління. У поєднанні з системним, ситуаційним, синергетичним та якісним підходами моделі-підходи повинні формувати нову методологічну парадигму сучасного суспільного управління. Розгляд публічного управління як спеціальної галузі знань об'єктивно потребує дослідження публічного управління в області економіки у взаємозв'язку з іншими науками. Управління економікою, на наш погляд, має безпосередні "зони перетину" з макроекономічним аналізом, філософією, соціологією, політологією, екологією та правознавством. Зміни балансу між політичною, економічною, соціальною та правовою сферами суспільного середовища сприятимуть укріпленню або авторитарної, або демократичної форми управління.

The rapid development of the information society, the blurring of boundaries between the state and civil society and the deepening of globalization processes require the study of schools and approaches to public administration, understanding their essence and opportunities to use their positive aspects and identifying trends in public administration are focused on developing and implementing new approaches.

The article substantiates the need and disclosure of the essence of the methodological principle of historicism in the study of approaches to public administration. The analysis of approaches to the study of the evolution of public administration is carried out, namely: the approach to the new separation of management schools, procedural approach, system approach, situational approach, synergetic approach and the latest approaches to modern management. The latest approaches to modern management of social development include: globalisation based on a combination of value, environmental, consensus and integration approaches, information and innovation, corporate and new public administration.

In combination with systemic, situational, synergetic and qualitative approaches, model-approaches should form a new methodological paradigm of modern public administration. This paradigm should focus public activities on innovation processes as well as development technologies and push the historical-formation paradigm to the background, due to which the latest approaches to modern management of social development such as globalisation, information innovation, corporate, social and "new public administration" were analysed.

Consideration of public administration as a special field of knowledge objectively requires the study of public administration in the field of economics in conjunction with other sciences. In our opinion, economic management has direct "zones of intersection" with macroeconomic analysis, philosophy, sociology, political science, ecology and jurisprudence.

Changes in the balance between the political, economic, social and legal spheres of the social environment will contribute to the strengthening of either authoritarian or democratic forms of government.

Ключові слова: школа наукового управління, адміністративна школа, школа психології і людських відносин, кількісна школа, тейлоризм, фордизм, процесуальний підхід, системний підхід, ситуаційний підхід, синергетичний підхід, інформаційно-інноваційний підхід, модель-підхід "нове публічне управління", міждисциплінарний підхід.

Key words: school of scientific management, administrative school, school of psychology and human relations, quantitative school, Taylorism, Fordism, procedural approach, system approach, situational approach, synergetic approach, information-innovation (innovative) approach, model-approach "new public administration", interdisciplinary approach.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Ретроспективний аналіз управлінської думки, дослідження сутності та розвиток підходів до публічного управління сприятиме якісному оцінюванню того, що було і є та дає можливість прогнозувати майбутнє. Орієнтація на принцип історизму дозволяє виявити тенденції розвитку публічного управління, підходи до публічного управління та їх еволюцію.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Розкриттю суті принципу історизму до дослідження підходів публічного управління присвячено багато монографій, наукових статей. Зокрема, представляє інтерес роботи вчених Альберт М., Бакуменко В.Д., Бондар І.С., Дзондзюк В.В., Кравченко С.О., Малий І., Мінченко М.А., Мескон М.Х., Руденко О.М., Саймон Г., Хедоурі Ф. та ін.

Не вирішені раніше частки загальної проблеми. У вітчизняній та зарубіжній науковій літературі досить недостатньо подано аналіз новітніх підходів сучасного управління у зв'язку з розвитком демократизації та громадянського суспільства, недостатньо обґрунтовується і розкривається необхідність та сутність міждисциплінарного підходу до управління, сутності управління як спеціальної області знань.

МЕТА СТАТТІ

Дослідити тенденції публічного управління національною економікою, проаналізувати виникнення і етапи розвитку науки управління, підходи до публічного управління та їх еволюцію.

ВИКЛАДЕННЯ ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Розкриття суті історизму в дослідженні публічного управління аналізуємо на основі кластерного підходу, виділяючи наступні кластери:

— аналіз еволюції управлінської думки та її вклад у розвиток теорії управління, наукового управління, адміністративної школи, школи психології та людських відносин, школи науки управління (кількісна школа);

— дослідження еволюції підходів до публічного управління, розкриття їх сутності;

— обґрунтування необхідності дослідження публічного управління, як спеціальної галузі знань на основі міждисциплінарного підходу.

Розрізняють такі підходи дослідження еволюції публічного управління, а саме:

- підхід на основі виокремлення шкіл управління;
- процесуальний підхід;
- системний підхід;
- ситуаційний підхід;
- синергетичний підхід;

— новітні підходи сучасного управління у зв'язку з розвитком демократизації та громадянського суспільства.

З точки зору шкіл управління розрізняють підхід наукового управління, адміністративний підхід, підхід з точки зору "людських відносин", підхід з точки зору науки про поведінку, підхід з точки зору кількісних методів, які охоплюють часовий проміжок 1885 р. — теперішній час.

Виникнення школи наукового управління пов'язано з ім'ям американського інженера Ф. Тейлора (1856—1915 рр.), що сформулював принципи наукового управління [1; 2].

Великий внесок у розвиток наукового управління вніс Генрі Форд (1863—1947 рр.). Базовими принципами фордизму були принципи вертикальності, масового виробництва, стандартизації й поділу праці [3].

Новим важливим напрямком у дослідженні проблем управління з'явилася наука розробка принципів організації адміністративної діяльності. Виникнення адміністративної школи управління пов'язане з ім'ям французького теоретика і практика Анрі Файоля (1841—1925 рр.). Теорія адміністрації А. Файоля базується на принципах, які він вважав універсальними і зачіпають два основних аспекти: розробку раціональної системи управління організацією і побудову структури організації і управління працівниками [1; 2, с. 27].

Значний внесок в дослідження принципів організації й управління вніс відомий німецький соціолог Макс Вебер (1864—1920 рр.), що сформулював уявлення про бюрократичну форму організації, перевагою якої вважав її універсальність [4]. Попри механістичність і знеособленість принципів бюрократичної організації, запропонованих Вебером, вони зіграли важливу роль у раціоналізації управління й отримали широке визнання у практиці організації всієї управлінської діяльності.

Представники адміністративної школи розглядали управління як універсальний процес, що складається із взаємозалежних функцій, виклали основні принципи управління, сформували систематизовану теорію управ-

ління всією організацією, виділивши управління як особливий вид діяльності. Водночас мінімізація ролі людського фактору в управлінні було "дефектом" адміністративної школи управління, що і послугувало виникненням теорії "людських відносин", засновники та послідовники якої використовували в управлінні досягнення психології й соціології — наук про людську поведінку.

Виникнення школи "людських відносин" безпосередньо пов'язано з ім'ям німецького психолога Гуго Мюнстерберга (1863—1916 рр.), який першим усвідомив важливість гуманізації процесу управління, оскільки менеджер зобов'язаний управляти, насамперед, людьми. Значними авторитетами в розвитку школи "людських відносин" в управлінні вважають Мері Фоллетт (1868—1933 рр.), Елтон Мейо (1880—1949 рр.) [5]. М. Фоллетт висунула нову для свого часу ідею гармонії праці і капіталу, що могла бути досягнута при правильній мотивації й врахування інтересів усіх зацікавлених сторін, намагалася з'єднати в єдине ціле три школи: школи наукового управління, адміністративну й школу людських відносин. Науковець визначила управління "як забезпечення виконання роботи за допомогою інших осіб" і, крім удосконалення технологічних процесів, зробила акцент на ролі особистості в ефективному виробництві. Людський фактор — основний елемент ефективності управління [6, с. 17]. Це визначення свідчить про підвищення дієвості управління шляхом підвищення використання людських ресурсів. Людина, а не організаційна структура повинна бути у центрі уваги.

Представники теорії "людських відносин" перенесли центр ваги в управлінні з виконання завдань на відносини між людьми, виділенні людського фактору як основного елемента ефективності організацій. Основні відмінності теорії "людських відносин" від класичної теорії управління такі:

- у виробленні рішень бере участь широке коло співробітників організації, а не тільки вузька група на вищому рівні керування;

- основною одиницею організації виступає не індивідум, а група, члени якої взаємодіють за допомогою особистих контактів;

- об'єднуючою силою організації поряд з адміністративною владою виступає взаємна довіра;

- керівник — це передусім посередник для зв'язку усередині групи й між групами, а не тільки представник вищої влади;

- зростання відповідальності членів організації замість зовнішнього контролю за результатами їхньої роботи [1; 2; 5; 6].

У 30-х роках формується процесуальний підхід до управління, за яким управління розглядається як процес, оскільки робота з досягнення цілей, за допомогою інших — це не якась одноразова дія, а серія взаємозалежних безперервних дій. Ці дії, кожна з яких само по собі є процесом, дуже важливі для успіху організації. Їх називають управлінськими функціями. Кожна управлінська функція теж уявляє собою процес, оскільки складається із серії взаємозалежних дій. Таким чином управління представляється як пов'язані між собою управлінські функції, що динамічно змінюються в просторі й часі і метою яких є вирішення проблем і завдань організації.

Застосування процесуального підходу передбачає дотримання низки процедур у процесі прийняття та реалізації управлінських рішень. Центральною ланкою цього підходу стає логічне або дедуктивне обґрунтування певних рішень, що стосуються реальних проблем. Такий підхід може реалізуватися при вирішенні будь-яких проблем, що стосуються функцій управління.

З кінця 50-х років ХХ ст. формується та розповсюджується системний підхід до управління. Глибоке тлумачення системного підходу належить авторові ідеї загальної теорії систем Л. Берталанфі (1937 р.), який виз-

начив його предмет як формування та фіксацію загальних принципів, що притаманні всім системам [7, с. 273].

Сучасне розуміння системного підходу охоплює низку основних положень, серед яких:

- розгляд будь-якого об'єкта як сукупності взаємозалежних і взаємопов'язаних частин, що називаються елементами та утворюють певну цілісність (систему);

- формування цілей системи та її окремих елементів, а також визначення їх ієрархії до початку діяльності;

- обґрунтування альтернатив і вибір шляхів та методів досягнення цілей;

- систематизація та обґрунтування перетворення вхідної інформації щодо проблеми в управлінські рішення та дії;

- контроль та оцінювання досягнення цілей.

За системного підходу управлінський процес теж розглядається як система, що діє в певному середовищі, входами якої є параметри вирішуваної проблеми (вхідна ситуація), виходами — управлінські рішення і відповідні дії, а зворотним зв'язком — інформація щодо відповідності цих рішень і дій передбаченому вирішенню управлінської проблеми.

У ланцюзі "системний підхід — системний аналіз" перший відіграє роль загальної методології дослідження, а другий — прикладної. Відповідно до цього, вирішення проблем управління після їх чіткого системного визначення зводиться до застосування методів системного аналізу.

Системний підхід орієнтує дослідження щодо публічного управління на розкриття цілісності об'єкта та механізмів, що забезпечують її, виявлення різноманітних типів зв'язків в ньому та зведення їх в єдину теоретичну картину. Г. Атаманчук характеризує здійснювані суб'єктом управління публічно-управлінські впливи як суспільну потребу, інтерес і ціль в управлінні, що усвідомлені суб'єктом управління, юридично нормативно висловлені та практично здійснені в його рішеннях та діях. Ці впливи дуже різноманітні за своєю природою, спрямованістю, термінами та ступенем впливу, наприклад, ідеї, концепції, технологічні послідовності дій, способи реалізації управлінських рішень.

Сьогодні в публічному управлінні відбувається успішне становлення та поширення системної філософії, поєднання застосування положень багатьох наук у межах філософської концепції теорії систем. Основним результатом цього є переорієнтація думок і світогляду управлінців та науковців на системний підхід, що дозволяє класифікувати системне мислення як нову парадигму, центральними ідеями якої є упорядкована цілісність, самостабілізація, самоорганізація та ієрархізація.

З кінця 60-х років минулого століття формується ситуаційний підхід до управління, який виходить з можливості застосування різних методів управління залежно від їх ефективності в конкретній ситуації. Поняття "ситуаційної теорії" (синонім ситуаційного підходу) вперше ввів Р. Моклер, ще раніше ідею такого підходу розглядали П. Друкер, Е. Мейо та М. Фоллетт [2, с. 82].

Методологія ситуаційного підходу базується, передусім, на правильній інтерпретації ситуації (виділення параметрів) та професійному володінні засобами управління, що дає змогу застосовувати певні методи та прийоми у прив'язці до конкретних ситуацій, передбачати їх ймовірні наслідки, адекватно та ефективно реагувати на зміни ситуації та отримані результати управління [7, с. 129]. На думку американських вчених Г. Кунца та С.О. Донелла, ситуаційний підхід допомагає зрозуміти, як найбільш ефективно досягати цілей за умов, що склалися [8, с. 112].

Виникнення ситуаційного підходу ("ситуаційної теорії") безпосередньо пов'язується з недостатньою ефективністю попередніх напрацювань науки управління, невдачею в пошуках універсальних теорій і методів управління. Поява ситуаційного підходу безпо-

середньо пов'язується із спробою переорієнтувати теорію управління на нагальні потреби практики.

Б. Литвак розглядає спрощену чотириелементну модель ситуаційного підходу, що відображає його сутність та складається з:

- уявлення про процес управління, індивідуальну та групову поведінку, знання методів, методик і технологій управління, зокрема методів планування і контролю, кількісних та якісних методів прийняття рішень;

- передбачення можливих результатів управлінських впливів з урахуванням сильних та слабких сторін управлінських методик;

- правильне розуміння ситуації, тобто визначення факторів, що справляють вирішальний вплив на розвиток ситуації, та передбачення можливих змін внаслідок їх дій;

- використання ситуаційного підходу для знаходження найбільш ефективних управлінських впливів [9].

За ситуаційного підходу до розгляду соціальних систем важливу роль відіграє оцінка взаємозалежності впливу внутрішніх факторів та факторів зовнішнього середовища. Так, фактор рухомості середовища, тобто швидкість змін в оточенні організації, яка за оцінкою Е. Тофлера та Д. Несбіта наприкінці 20ст. має тенденцію до значного прискорення, може значно впливати на ефективність управлінських рішень [2, с. 115, 117].

При вмілому застосуванні ситуаційний підхід дає змогу знаходити способи і засоби вирішення існуючих проблем, а в разі їх неефективності ставити завдання перед наукою управління щодо розробки адекватних новим ситуаціям засобів їх ефективного вирішення. Тобто ситуаційний підхід є безпосередньою сполучною ланкою між сучасним станом науки управління та її майбутнім й значною мірою створює умови її розвитку. Він є однією з основоположних ідей сучасного управлінського мислення.

В останні десятиріччя отримало розвиток методологія синергетики, яка обґрунтовує суттєві відмінності статичної і динамічної механіки поведінки замкнених і відкритих систем, рівноважних і нерівноважних систем, взаємодії хаотичної та упорядкованої форм розвитку. Сьогодні немає такої галузі науки, в якій би не застосовувалися вироблені синергетикою поняття "складність", "нелінійність", "точка біфуркації", "флуктації", "когерентність", "стохастичність", "хаотичність", "дисипативні структури" тощо [10, с. 356—359].

Синергетичний підхід є новим методологічним засобом, що застосовується до будь-яких за походженням систем, що функціонують на принципах самоорганізації, "сутність яких — це самодовільний перехід від менш упорядкованого стану до більш упорядкованого" [11, с. 62].

Окрім системного, ситуаційного та синергетичного підходів можна визначити такі новітні підходи сучасного управління суспільним розвитком:

- глобалізаційний. Глобалізаційний підхід передбачає посилення взаємозв'язку та взаємозалежності різноманітних явищ і процесів у світі, що вимагає врахування їх наслідків та базується на поєднанні ціннісного, екологічного, консенсусного та інтеграційного підходів [8, с. 117—118];

- інформаційно-інноваційний;
- корпоративний;
- соціальний;
- нове державне управління.

Інформаційно-інноваційний підхід до публічного управління суспільним розвитком виходить з реальної ситуації переходу до постіндустріального суспільства послуг та знань, а у подальшій перспективі, по мірі зростання частки інформаційних послуг, до його найбільш розвиненої стадії — інформаційного суспільства. За висловом відомого американського соціолога Д. Белла, це перетворення нової інтелектуальної технології в ключовий інструмент аналізу та прийняття рішень. У

постіндустріальному суспільстві національні інформаційні ресурси безумовно є найбільшим джерелом багатства [12, с. 11]. Реалізація інноваційної моделі розвитку країни передбачає необхідність зростання та підвищення ефективності регуляторної функції держави стосовно науки, технології та інформації. Участь держави в організації науково-технологічної та інноваційної діяльності посилюється у міру зростання науково-технічного потенціалу країни та підвищення його ролі й внеску у розвиток суспільства. Серед пріоритетів більшості передових країн у тій чи іншій формі можна зустріти і розробку нових матеріалів, і дослідження проблем енергетики та збереження природного середовища, і розробку та впровадження новітніх інформаційних технологій.

Корпоративний підхід — це спосіб організації суспільного життя таким чином, що поряд з центром, який ініціює розвиток, до суспільного життя залучаються органи самоврядування, громадські організації, господарські суб'єкти, територіальні громади, населення. Такий підхід заснований на принципах спільного володіння та розпорядження корпоративною власністю, реального місцевого самоуправління, договірних відносин між центральною та місцевою владою, соціального партнерства, відродження духовності та культури, делегування центром на місця прав розпорядження ресурсами.

Соціальний підхід до публічного управління виходить з того, що головною метою розвитку суспільства й умовою підтримки його рівноваги є постійне підвищення якості життя, безперервне удосконалення способу життя його членів, на противагу сталого підходу, що політика та економіка є головною метою розвитку суспільства. Виходячи з соціального підходу до публічного управління, розвинені країни прийшли до побудови соціальних держав, формування соціально-орієнтованих ринків, до соціального партнерства. Сподіваємось, що Україна вибере саме такий шлях, але для цього потрібно створити індустріальну національну економіку.

Модель — підхід "нове публічне управління" — це інноваційний підхід при проведенні адміністративних реформ у розвинених країнах Заходу з акцентом на результат й такими ознаками, визначеними американським вченим Д. Бостоном:

- наголос на управлінні, управлінських навичках;
- перехід до кількісних індикаторів кінцевих результатів і продуктивності;
- спрощення управлінського контролю у поєднанні з розвитком нових механізмів моніторингу та підзвітності;
- спрощення складних бюрократичних процедур;
- перевага контрактам і конкурентності в громадських послугах;
- копіювання певних управлінських методів приватного сектору, зокрема, підписання короткотермінових трудових угод та угод, що залежать від результатів виконаної роботи, розробка стратегічних планів і прийняття комплексного плану завдань організації, впровадження системи оплати праці, що залежить від результатів роботи;
- розвиток управлінських інформаційних систем й більша турбота про підтримання репутації організації;
- перевага матеріальних стимулів;
- наголос на скороченні витрат, управлінського штату й підвищенні ефективності роботи [13].

У поєднанні з системним, ситуаційним, синергетичним та якісним підходами моделі-підходи повинні формувати нову методологічну парадигму сучасного суспільного управління. Ця парадигма повинна зосереджувати суспільну діяльність на інноваційних процесах і технологіях розвитку та відсувати на другий план історично-формаційну парадигму, яка характеризується такими ознаками:

- державний контроль за ресурсами, процедурами й правилами;
- складний управлінський контроль, складний механізм моніторингу та підзвітності;
- нерозвинутість громадських послуг;
- засилля складних бюрократичних процедур;
- слабкий розвиток управлінських інформаційних систем;
- недостатність матеріальних стимулів;
- значний управлінський штат, недостатня ефективність їх роботи, значні державні витрати;
- слабка комунікативність суб'єктів політичного управління державою, суб'єктів публічного управління та суб'єктів громадянського суспільства.

Розгляд публічного управління як спеціальної галузі знань об'єктивно потребує дослідження публічного управління в області економіки у взаємозв'язку з іншими науками. Управління економікою, на наш погляд, має безпосередні "зони перетину" з макроекономічним аналізом, філософією, соціологією, політологією, екологією та правознавством (рис. 1).

"Перетин" предметної сфери аналізу публічного управління економіки з предметними сферами інших наук, що може тлумачитись як використання їх досягнень та інструментарію в аналізі публічного управління економікою.

Макроекономічний аналіз дає правдиві уявлення про стан економіки, про існуючі проблеми, про використання матеріальних і людських ресурсів. Вичерпність та конкретність уявлень про функціонування національної економіки визначають результативність дій національних регуляторів у межах здійснення ними фіскальної, грошово-кредитної, промислової, зовнішнь-торговельної політики та їх (політик) взаємодії.

Рішення у сфері управління економікою, що спираються на результати макроекономічного аналізу втілюються у:

- структуризації проблем і визначенні пріоритетів управління економіки;
- прийнятті реалістичних стратегій і програм розвитку;
- обґрунтуванні необхідності реформування національної економіки та вибору шляхів її здійснення;
- обґрунтуванні, зважаючи на функцію держави як інституціонального новатора, необхідності впровадження принципів гнучкого управління під час розроблення та реалізації стратегії інституціонального реформування.

Як філософська категорія, публічне управління утворено людьми для свідомої саморегуляції життєдіяльності й має таке саме важливе значення для забезпечення їх потреб й інтересів, як власність, сім'я, мораль, держава та ін. Разом з тим публічне управління є необхідною умовою розвитку суспільства, узгодження і координації спільної праці людей для досягнення суспільно значущих цілей.

Соціологічні дослідження дозволяють проаналізувати ефективність дії національних регуляторів, визначити ступінь сприйняття громадянським суспільством управлінських рішень з боку держави, ступінь демонополізації, корупції, лобізму в державі, ефективність розподілу функцій між центральною та місцевою владами, ступінь сприйняття суспільством процесу дерегуляції. Все це в кінцевому підсумку сприятиме виявленню недоліків в публічному регулюванні економіки та удосконаленню процесу прийняття управлінських рішень.

Соціологія, економічна психологія та економічна культура стають сьогодні все вагомішими чинниками економічного розвитку. Інформаційне суспільство, риси якого сьогодні набувають зрілості, продукується людиною, його свідомістю та відповідними економічними та політичними цілями. Якраз вплив неофіційних

Рис. 1. "Зони перетину" предметної сфери аналізу публічного управління з іншими науками

Джерело: створено автором.

обмежень на поведінку людини здійснюється завдяки "суспільно передаваній інформації як частини спадщини, котру називаємо культурою" [14, с. 52]. Культура створює концептуальну, побудовану на мові, основу кодування і тлумачення інформації, яку органи відчуття постачають мозку. Словарна обмеженість мови, відсутність національної спадщини з економіки, філософії, права, політики, управління сформували у нашого покоління зневажливість до державного управління.

Економічна культура (національна та особиста) як сукупність соціальних цінностей і норм, що є регуляторами економічної поведінки та відіграють роль соціальної пам'яті економічного розвитку, сприяє або заважає трансформації, відбору та оновленню цінностей, норм і потреб, що функціонують у сфері економіки та орієнтують її суб'єктів на певні форми економічної активності, є однією з передумов економічної поведінки.

У свою чергу пов'язані з економікою цінності — це прийняті в суспільстві та його окремих групах, стійкі уявлення про те, які блага (наприклад, багатство, зв'язки, влада, статус, сфера зайнятості, джерела та способи придбання доходу) найважливіші або не важливі для них та їх сімей, а також уявлення людей про те, які економічні відносини для них кращі. При цьому норми у сфері економіки — це уявлення людей, а також їх дії у сфері економіки, які визнаються корисними, правильними, потрібними в різних пов'язаних з економікою ситуаціях [15].

Економічна культура при взаємодії з менталітетом нації формує економічне мислення індивідів, в результаті чого визначається програма індивідуальної економічної поведінки і відбувається власне економічна дія. Менталітет, з одного боку, формується в залежності від традицій, культури, соціальних структур і середовища перебування, з другого боку, менталітет сам впливає на формування середовища, як база, що сприяє зародженню свідомості, є джерелом культурно-історичної динаміки. Формуючись історично століттями менталітет визначає національну модель економічної та соціальної поведінки — культуру споживання, виробництва та відповідної мотивації [15].

Розкриття сутності публічного управління потребує також аналізу впливу політичної та правової сфер суспільного середовища на економічний розвиток. Доцільно розглядати також "зони перетину" публічного управління з політологією та правознавством.

Політичний курс держави тісно пов'язаний з позитивними та негативними наслідками діяльності економічної, соціальної, правової сфер. При цьому саме державно-публічна політика виражає економічні та соціальні інтереси суспільства через процедуру правових відносин. У центрі цієї системи перебувають суб'єкти, які є основними модераторами механізму публічного управління [15].

Тільки за умов збалансованого впливу соціальної, економічної, політичної та правової сфер формується демократична система розвитку країни та суспільства. Для забезпечення такого напрямку руху суспільних відносин, соціальні дії суб'єктів публічного управління повинні стати результатом тісної взаємодії законодавчо закріплених політичних та економічних процесів і задовольнити очікування громадян. Крім того, взаємовідносини політики, економіки, соціології та права мають важливе значення для трансформації системи управління державою в сучасні моделі публічного регулювання суспільства.

ВИСНОВКИ

У статті проаналізовано етапи еволюції управлінської думки та їх вклад в розвиток теорії управління. Проаналізовано підходи до управління, зокрема, підхід на основі виокремлення шкіл управління, процесуальний підхід, системний, ситуаційний, синергетичний. Обґрунтовано необхідність органічного поєднання в дослідженні системного, ситуаційного, синергетичного підходів.

Проаналізовано новітні підходи сучасного управління суспільним розвитком, як-от: глобалізаційний, інформаційно-інноваційний, корпоративний, соціальний, "нове публічне управління".

Обґрунтовується необхідність дослідження публічного управління на основі міждисциплінарного підходу. На основі аналізу та розвитку міждисциплінарних зв'язків економіки, філософії, соціології, екології та права можливо забезпечити ефективний розвиток суспільства як складної та багатофакторної системи. Зміни балансу між політичною, економічною, соціальною та правовою сферами суспільного середовища сприятимуть укріпленню або авторитарної, або демократичної форми управління.

Література:

1. Дафт Р.А. Менеджмент: учебник / пер. с англ. Санкт-Петербург: Питер, 2000. 832 с.
2. Мескон М.Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента / пер с англ. Москва: Дело, 1997. 704 с.
3. Форд Г. Моя жизнь, мои достижения / пер с англ. Киев: Грайлык, 1993. 204 с.
4. Курашвили Б.П. Очерк теории государственного управления. Москва: Наука, 1987. 294 с.
5. Саймон Геберт А. Адміністративна поведінка. Дослідження процесів прийняття рішень в організаціях, що виконують адміністративні функції / пер з англ. Київ: АртЕк, 2001. 392 с.
6. Follett M.P. (2003), *Creating Democracy, Transforming Management*, Yale Univer. Press, New Haven, USA.
7. Гвишиани Д.М. Организация и управление. Изд. 3-е перераб. Москва: МГТУ им. Н.Э. Баумана, 1998. 332 с.
8. Бакуменко В.Д. Теоретичні та організаційні засади державного управління: навч. посіб. Київ: Міленіум, 2003. 256 с.
9. Литвак Б.Г. Управленческие решения. Москва: ЭКМОС, 1998. 247 с.

10. Мочерний С. Синергетичний метод в економічному дослідженні. Економічна енциклопедія. Київ, 2002. Т. 3, с. 356—359.

11. Добронравова І.С. Синергетика: становление нелинейного мышления. Киев: Лыбидь, 1990. 149 с.

12. Бакуменко В.Д., Кравченко С.О., Руденко О.М. Підходи та моделі креативного державного управління: монографія / за заг. ред. В.Д. Бакуменка. Київ: АМУ, 2014. 228 с.

13. Агранофф Р. Напряжки адміністративної реформи. Проблеми трансформації територіальної організації влади: зб. матеріалів та док. Київ: Атика, 2005. 852 с.

14. Норт Даглас Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки / пер. з англ. І. Дзюб. Київ: Основи, 2000. 198 с.

15. Міненко М.А. Публічне управління: теорія та методологія: монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. 404 с.

References:

1. Daft, R.L. (2000), *Management [Management]*, Piter, Saint-Petersburg, Russia.
2. Meskon, M.Kh. Albert, M. and Khedoury, F. (1992), *Osnovy menedzhmenta [Fundamentals of Management]*, Delo, Moscow, Russia.
3. Ford, H. (1993), *Moya zhyzn, moi dostizheniya [My life, my achievements]*, Hraylyk, Kyiv, Ukraine.
4. Kurashvili, B.P. (1987), *Ocherk teorii gosudarstvennogo upravleniya [Essay on the theory of public administration]*, Nauka, Moscow, Russia.
5. Saymon, H. (2001), *Administrativna povedinka. Doslidzhennya protsesiv pryynyattya rishen v orhanizatsiyakh, shcho vykonuyut` administrativni funktsiyi [Administrative behavior. Research of decision-making processes in organizations that perform administrative functions]*, Art Ek, Kyiv, Ukraine.
6. Follett, M.P. and Tonn, J.C. (2003), *Creating Democracy, Transforming Management*, Yale University Press, New Haven, USA.
7. Gvishiani, D.M. (1998), *Organizatsiya i upravleniye [Organization and management]*, 3rd ed, Publishing house of MSTU named after N. E. Bauman, Moscow, Russia.
8. Bakumenko, V.D. and Nadolishnij, P.I. (2003), *Teoretychni ta orhanizatsiyini zasady derzhavnoho upravlinnya [Theoretical and organizational principles of public administration]*, Milenium, Kyiv, Ukraine.
9. Litvak, B.G. (1998), *Upravlencheskiye resheniya [Management decisions]*, Association of Authors and Publishers "TANDEM". EKOS Publishing House, Moscow, Russia.
10. Mochernyy, S. (2002), "Synergetic method in economic research", *Ekonomichna entsyklopediya v tr`okh tomakh*, vol. 3, pp. 356—359.
11. Dobronravova, I.S. (1990), *Sinergetika: stanovleniye nelineynogo myshleniya [Synergetics: the formation of nonlinear thinking]*, Lybid', Kyiv, Ukraine.
12. Bakumenko, V.D. Kravchenko, S.O. and Rudenko, O.M. (2014), *Pidkholdy ta modeli kreatyvnoho derzhavnoho upravlinnya [Approaches and models of creative public administration]*, Association of Ukrainian Cities, Kyiv, Ukraine.
13. Ahranoff, R. (2005), "Directions of administrative reform", *Problemy transformatsii terytorialnoi organizatsii vlady [Problems of transformation of territorial organization of power]*, Atika, Kyiv, Ukraine, pp. 852.
14. Nort Dahlas (2000), *Instytutsiyi, institutysiyna zmينا ta funktsionuvannya ekonomiky [Institutions, institutional change and the functioning of the economy]*, Osnovy, Kyiv, Ukraine.
15. Minenko, M.A. (2014), *Publichne upravlinnya: teoriya ta metodolohiya [Public management: theory and methodology]*, The Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 21.10.2021 р.